

**КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА
ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЦІЛЬОВОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОГРАМИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ І РОЗВИТКУ
СФЕРИ ВИРОБНИЦТВА ЕНЕРГОНОСІЇВ ІЗ ВІДНОВЛЮВАНИХ
ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА НА 2010-
2020 РОКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОБСТЕЖЕННЯ УЧАСНИКІВ
ПРОГРАМИ У 2016-2017 РР.**

(підготовлено Держенергоефективності,
ГО «Український центр соціальних реформ»,
ДП «Інститут економіки та прогнозування» НАН України)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
I. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ	5
II. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ	16
III. АНАЛІЗ СТАНУ ВИКОНАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ	22
IV. ОЦІНКА ВПЛИВУ ПРОГРАМИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ В КРАЇНІ	30

ВСТУП

Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв із відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2020 роки (далі – Державна програма), що затверджена постановою КМУ №243 від 1 березня 2010 року, була розроблена з метою створення умов для наближення енергоемності валового внутрішнього продукту України до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення конкурентоспроможності національної економіки.

З метою її вдосконалення з вересня 2014 року до Державної програми було внесено низку змін щодо включення до неї (і подальшого вдосконалення) заходів із стимулювання населення до підвищення енергоефективності:

- запровадження відшкодування частини тіла кредиту, залученого на придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (за винятком природного газу та електроенергії);

- запровадження відшкодування частини тіла кредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання і матеріалів фізичними особами та ОСББ/ЖБК.

В подальшому протягом усього часу дії Державної програми її механізм неодноразово вдосконалювався, зокрема коригувалися ставки та умови надання відшкодування, коло потенційних учасників, перелік енергоефективних заходів, на які надавалася державна підтримка тощо.

До сьогодні Державна програма успішно працює та користується значним попитом серед населення. Станом на 1 січня 2018 року механізмом охоплено близько 373 тис. учасників, які отримали кредитів на суму більше 5,1 млрд. грн., державою відшкодовано 2 млрд. грн.

Популярність та високий попит на Державну програму спричинені, в першу чергу, тим що механізм стимулювання енергоефективності є максимально простим у застосуванні, участь у ньому не ускладнено бюрократичним та адміністративним навантаженням на громадян, адміністративним контролем з боку Держенергоефективності.

За таких умов, з одного боку, нівелюється можливість виникнення низки корупційних ризиків та знижується зарегульованість механізму, з іншого боку – виникає нагальна потреба ґрунтовно дослідити та оцінити результативність та ефекти механізму стимулювання енергоефективності в

рамках Державної програми. З цією метою Держенергоефективності з партнерськими організаціями було забезпечено проведення комплексних обстежень серед учасників Програми у 2016 та 2017 роках, результати яких засвідчили високу ефективність механізмів державної підтримки енергоефективності.

I. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ

I Етап дослідження - 2016 рік. Суцільне обстеження ОСББ/ ЖБК, вибіркоче обстеження домогосподарств

Методологія дослідження

З метою забезпечення ефективного управління процесами впровадження Державної програми та досягнення нею поставлених цілей було проведено обстеження різних категорій учасників: ОСББ/ ЖБК (юридичних позичальників) та домогосподарств (фізичних позичальників) в усіх регіонах України, крім тимчасово окупованих територій.

• Обстеження ОСББ/ ЖБК

В обстеженні представників ОСББ/ЖБК – учасників Державної програми взяли участь 127 ОСББ/ ЖБК, для яких вже відбулося відшкодування частини кредиту за Державною програмою в 2015 році.

Метод збору даних - інтерв'ювання «віч-на-віч» голів або інших представників ОСББ/ЖБК, які повною мірою обізнані щодо особливостей впровадження Державної програми у їхньому об'єднанні та її результативності.

До збору даних було залучено представників проекту USAID та регіональних консультантів Проекту Групи Світового Банку (IFC) «Енергоефективність у житловому секторі України», що впроваджується за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації (SECO) в Україні (далі – МФК).

Інструментарій опитування - анкета, розроблена експертами проекту USAID у співпраці з представниками Департаменту стратегічного розвитку Держенергоефективності. Вона складалася з семи розділів, питання яких стосувалися загальної інформації про учасника Державної програми, обсягів споживання енергоресурсів, доступності та організації виконання Державної програми, якісної оцінки Державної програми та місцевої підтримки.

• Обстеження домогосподарств

Опитування домогосподарств організовано як репрезентативне (ймовірнісне) вибіркоче обстеження. Основу вибірки складено з використанням масиву деперсоніфікованих даних по 802 домогосподарствах, які отримали кредити та реалізували енергоефективні заходи протягом 2015 року.

Інструментарій опитування складався з запитальників, допоміжних карток, інструкцій інтерв'юєру, щоденника інтерв'юєра. Запитання анкет

розподілені за шістьма розділами, які призначені для внесення інформації щодо: загальної характеристики житла, інформації про енергоефективні заходи, обсяги споживання енергетичних ресурсів, доступність Державної програми, ефективність місцевих програм, соціально-демографічних характеристик членів домогосподарства-респондента.

Основні результати дослідження

У рамках Державної програми понад дві третини ОСББ/ЖБК встановили світлопрозорі конструкції з енергозберігаючим склом, у тому числі вікна та балконні двері для місць загального користування (під'їздів, підвалів, технічних приміщень, горищ тощо) (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Енергоефективні заходи, впроваджені ОСББ/ЖБК під час участі в Державній програмі

Захід	Частка в загальній кількості реалізованих енергоефективних заходів серед ОСББ/ЖБК-учасників Державної програми
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом	68,5%
Проведення робіт з теплоізоляції (термомодернізації) зовнішніх стін	15,0%
Встановлення дверей для місць загального користування	13,4%
Модернізація систем освітлення місць загального користування	12,6%
Встановлення вузлів обліку води (гар., хол.) та теплової енергії	11,8%
Облаштування індивідуальних теплових пунктів	9,4%
Проведення робіт з термомодернізації внутрішньобудинкових систем	4,7%
Встановлення багатозонних (багатотарифних) приладів обліку електроенергії	2,4%

Аналіз обсягів споживання енергетичних ресурсів ОСББ/ЖБК до та після реалізації енергоефективних заходів під час участі у Державній програмі показав наступні результати (табл. 1.2):

Таблиця 1.2. Динаміка обсягів споживання енергоресурсів до та після реалізації енергоефективних заходів в ОСББ/ ЖБК

Заходи	Обсяги споживання енергоресурсів		Зміна обсягів споживання ¹
	до (2014/2015)	після (2015/2016)	
ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ, Гкал/міс			
Термомодернізація внутрішньо будинкових систем	78	60	- 23,1%
Облаштування ІТП	155	139	-10,3%
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом	110	95	-13,6%
ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ, кВт*год/ міс			
Модернізація систем освітлення	543	162	-70,2%
ПРИРОДНИЙ ГАЗ, м3/міс			
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом	2906	2437	-16,1%

Таким чином, найвищої економії теплової енергії для ОСББ/ЖБК, які реалізували відповідні енергоефективні заходи, досягнуто: після термомодернізації внутрішньо будинкових систем – 23,1%, встановлення ІТП – 10,3%, заміни вікон – 13,6%, а економії електроенергії після модернізації систем освітлення – 70,2%.

Основними енергоефективними заходами, реалізованими домогосподарствами під час участі в Державній програмі, є встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, проведення робіт з теплоізоляції зовнішніх стін, підвальних приміщень, горищ та встановлення котлів, що використовують будь-які види палива та енергії (крім природного газу і електроенергії) (табл. 1.3).

Таблиця 1.3. Енергоефективні заходи, впроваджені домогосподарствами під час участі в Державній програмі

Захід	Частка в загальній кількості реалізованих енергоефективних заходів серед домогосподарств-учасників Державної програми
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, у тому числі вікон та балконних дверей	67,1%

¹ Тут і далі досягнута економія позначена знаком «-», збільшення обсягів споживання – знаком «+»

Проведення робіт з теплоізоляції зовнішніх стін, підвальних приміщень, фундаментів, горищ, покрівель	22,4%
Встановлення котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії)	18,0%
Встановлення радіаторів водяної системи опалення, регуляторів температури повітря (в тому числі автоматичних), рекуператорів теплоти вентиляційного повітря	4,7%
Встановлення теплонасосної системи для водяної системи опалення та/або гарячого водопостачання	2,7%
Встановлення вузлів обліку води (гарячої, холодної) та/або теплової енергії, багатозонних (багатотарифних) приладів обліку електричної енергії	2,5%

Серед учасників Державної програми 29,9% домогосподарств проживають у квартирах багатоквартирних будинків, 70,1% - в індивідуальних будинках. Обсяги споживання енергоресурсів домогосподарствами до та після реалізації енергоефективних заходів (з урахуванням типу житла по окремих заходах) наведені в табл. 1.4).

Таблиця 1.4. Динаміка обсягів споживання енергоресурсів до та після реалізації енергоефективних заходів у домогосподарствах

Заходи	Обсяги споживання енергоресурсів		Зміна обсягів споживання
	до (2014/2015)	після (2015/2016)	
ПРИРОДНИЙ ГАЗ, м3/міс			
Встановлення радіаторів водяної системи опалення, регуляторів температури повітря (в т. ч. автоматичних)	302	240	-20,5%
Встановлення котла з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу і електроенергії) (<i>інд. будинок</i>)	474	285	-39,9%

Проведення робіт з теплоізоляції (термомодернізації) зовнішніх стін, підвальних приміщень, фундаментів, ориш, покрівель.	445	318	-28,5%
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, у тому числі вікон та балконних дверей (<i>інд. будинок</i>)	415	367	-11,6%
ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ, Гкал/міс			
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, у тому числі вікон та балконних дверей (<i>квартира</i>)	0,50	0,42	-16,0%

II Етап дослідження - 2017 рік. Аналіз даних комунальних підприємств

Методологія дослідження

У 2017 році проведено друге масштабне дослідження серед учасників Державної програми. Основу вибірки склали учасники програми «теплих кредитів» у 2015-2016 роках, а також домогосподарства, які не є її учасниками - для забезпечення можливості оцінки впливу заходів, реалізованих домогосподарствами в межах Державної програми.

Запланований обсяг вибірки позичальників становив 3000 адрес, з яких:

- 262 адреси – юридичних осіб - позичальників (ОСББ/ЖБК);
- 2346 адрес – фізичних осіб - позичальників (домогосподарств);
- 392 адреси – домогосподарств, які не є учасниками програми, але відібрані з метою забезпечення можливості врахувати загальну динаміку обсягів споживання енергоресурсів населенням та оцінювання реального впливу на споживання енергії населенням саме за рахунок Державної програми.

Збір даних комунальних підприємств проведено в період з 1 вересня по 1 грудня 2017 року. Інструментарій збору даних являв собою форму запиту до підприємств, які надають комунальні послуги позичальникам. Форма розроблена Держенергоефективності за участі експертів ГО «Український центр соціальних реформ». Вона включає наступну інформацію:

- Адреса надання послуг;
- Кількість мешканців, осіб;
- Опалювальна площа, м²;
- Наявність приладів обліку (звичайний, 2-х зонний, 3-х зонний).

За три останні опалювальні періоди (тобто за 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017 роки) збиралися дані щодо наданих послуг з тепло-, газо-, електропостачання:

- обсяги споживання послуг в натуральних одиницях;
- суми оплати за спожиті послуги у гривнях;
- розмір субсидії в гривнях;
- наявність пільги, %.

Фактична вибірка учасників Державної програми зважена з урахуванням призначення кредиту та територіальним поділом України.

Основні результати дослідження

• **Обстеження ОСББ/ ЖБК**

Як і у дослідженні 2016 року, переважна більшість учасників Державної програми серед ОСББ/ЖБК встановили світлопрозорі конструкції з енергозберігаючим склом, у тому числі вікна та балконні двері для місць загального користування (під'їздів, підвалів, технічних приміщень, горищ тощо) (табл. 1.5).

Таблиця 1.5. Енергоефективні заходи, впроваджені ОСББ/ЖБК під час участі в Державній програмі

Захід	Доля у загальній кількості реалізованих енергоефективних заходів серед ОСББ/ЖБК-учасників дослідження
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом	54,0%
Облаштування індивідуальних теплових пунктів	15,7%
Проведення робіт з теплоізоляції (термомодернізації) зовнішніх стін	15,4%
Модернізація систем освітлення місць загального користування	14,9%
Встановлення дверей для місць загального користування	14,2%
Встановлення вузлів обліку води (гар., хол.) та теплової енергії	9,5%
Проведення робіт з термомодернізації внутрішньобудинкових систем	3,7%
Встановлення багатозонних (багатотарифних) приладів обліку електроенергії	1,0%

Обсяги споживання енергоресурсів ОСББ/ЖБК до та після реалізації енергоефективних заходів наведені у табл. 1.6.

Слід зазначити, що при аналізі фактичних обсягів споживання енергоресурсів варто взяти до уваги той факт, що протягом опалювальних періодів 2014-2017 років різним був температурний режим як по окремих областях України, так і країні в цілому. Так в опалювальний період 2014/2015 рр. середня температура по Україні становила $+2,7^{\circ}\text{C}$, в 2015/2016 рр $+3,6^{\circ}\text{C}$, а в 2016/2017 рр. $+1,4^{\circ}\text{C}$. Така різниця температур призвела до того, що, за інших рівних умов, теплові витрати у сезоні 2015/2016 рр. були меншими за сезон 2014/2015 рр. в середньому на 5,5%. Водночас, теплові витрати у опалювальному періоді 2016/2017 рр. були більшими, ніж у опалювальному періоді 2014/2015 рр. на 7,5% якщо в приміщенні середня температура становила 20°C , і на 8,5% якщо в приміщенні середня температура становила 18°C . Отже, з метою забезпечення порівнюваності отриманих даних, було проведено їх коригування з врахуванням відмінностей у температурних режимах шляхом зменшення значень середніх обсягів споживання енергоресурсів у 2016/2017 рр. в середньому на 8%.

Таблиця 1.6. Обсяги споживання енергоресурсів до та після реалізації енергоефективних заходів ОСББ/ЖБК

Заходи	Обсяги споживання енергоресурсів			Зміна обсягів споживання, фактично	Зміна обсягів споживання, скориговано
	до (2014/2015)	після (2016/2017), фактично	після (2016/2017), скориговано		
ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ, Гкал/міс					
Облаштування ІТП	105	95	87	-9,5%	-16,8%
Теплоізоляція зовнішніх стін будинку	84	83	76	-1,2%	-9,1%
Встановлення дверей для місць загального користування	69	71	65	+2,9%	-5,3%
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом	65	70	64	+7,7%	-0,9%
ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ, кВт*год/міс					
Встановлення світлопрозорих конструкцій з	11160	10205	9389	-8,6%	-15,9%

енергозберігаючим склом					
Облаштування ІТП	23959	23478	21600	-2,0%	-9,8%
Встановлення дверей для місць загального користування	11069	10983	10104	-0,8%	-8,7%
Теплоізоляція зовнішніх стін будинку	10864	11105	10217	+2,2%	-6,0%
Модернізація систем освітлення	11531	12994	11954	+12,7%	+3,7%
ПРИРОДНИЙ ГАЗ, м3/міс					
Встановлення дверей для місць загального користування	3450	2364	2175	-31,5%	-37,0%
Теплоізоляція зовнішніх стін будинку	1085	814	749	-25,0%	-31,0%
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом	2471	1948	1792	-21,2%	-27,5%
Облаштування ІТП	1838	1467	1350	-20,2%	-26,6%

Таким чином у опалювальному періоді 2016-2017 рр. найбільшу економію енергоресурсів дали такі заходи:

- встановлення дверей для місць загального користування (скорочення обсягів споживання природного газу на 37%);
- теплоізоляція зовнішніх стін будинку (скорочення обсягів споживання природного газу на 31%);
- встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом (скорочення обсягів споживання природного газу на 27,5%);
- встановлення ІТП (скорочення обсягів споживання природного газу на 26,6%);

Варто звернути увагу на те, що основними цілями проведення енергоефективних заходів є як економія ресурсів і зменшення оплати за комунальні послуги, так і підвищення комфорту проживання у житлі.

Потрібно зазначити, що по заходу «модернізація систем освітлення» проводити аналіз некоректно, оскільки дані про споживання електроенергії отримано в загальному по всьому будинку – споживання квартирами, місцями загального користування та ліфтами.

- **Обстеження домогосподарств**

Найпоширенішими енергоефективними заходами серед домогосподарств - учасників Державної програми у 2016 році було встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом (табл. 1.7).

Таблиця 1.7. Енергоефективні заходи, впроваджені домогосподарствами під час участі в Державній програмі

Захід	Частка у загальній кількості реалізованих енергоефективних заходів серед домогосподарств-учасників Державної програми
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, у тому числі вікон та балконних дверей	79,4%
Проведення робіт з теплоізоляції зовнішніх стін, підвальних приміщень, фундаментів, горищ, покрівель	12,4%
Встановлення котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії)	5,4%
Встановлення радіаторів водяної системи опалення, регуляторів температури повітря (в тому числі автоматичних), рекуператорів теплоти вентиляційного повітря	4,2%
Встановлення теплонасосної системи для водяної системи опалення та/або гарячого водопостачання	0,1%
Встановлення вузлів обліку води (гарячої, холодної) та/або теплової енергії, багатозонних (багатотарифних) приладів обліку електричної енергії	0,9%

Серед учасників Державної програми 38,0% домогосподарств проживають у квартирах багатоквартирних будинків, 62,0% - в індивідуальних будинках. Обсяги споживання енергоресурсів домогосподарствами до та після реалізації енергоефективних заходів у відповідних типах житла наведені нижче (табл. 1.8).

Таблиця 1.8. Обсяги споживання енергоресурсів до та після реалізації енергоефективних заходів домогосподарствами

Заходи	Обсяги споживання енергоресурсів			Досягнута економія, фактично	Досягнута економія, скориговано
	до (2014/2015)	після (2016/2017), фактично	після (2016/2017), скориговано		
ПРИРОДНИЙ ГАЗ, м3/міс					
Встановлення котла з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу і електроенергії)	369	306	282	-17,0%	-23,7%
Проведення робіт з теплоізоляції (термомодернізації) зовнішніх стін, підвальних приміщень, фундаментів, горищ, покрівель.	327	307	282	-6,0%	-13,6%
Встановлення радіаторів водяної системи опалення, регуляторів температури повітря (в т. ч. автоматичних)	135	130	120	-3,7%	-11,4%
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, у тому числі вікон та балконних дверей (інд. будинок)	308	311	286	+1,0%	-7,1%
ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ, кВт*год/ міс²					
Проведення робіт з теплоізоляції (термомодернізації) зовнішніх стін, підвальних приміщень,	264	294	270	+11,4%	+2,5%

² Наведені значення досягнутого споживання та економії електроенергії є додатковою інформацією для оцінки реалізації заходів, яка безпосередньо не пов'язана з реалізацією енергоефективних заходів в рамках Державної програми.

фундаментів, горищ, покрівель.					
Встановлення котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії)	232	256	236	+10,3%	+1,5%
Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом (квартири)	175	176	162	+0,6%	-7,5%

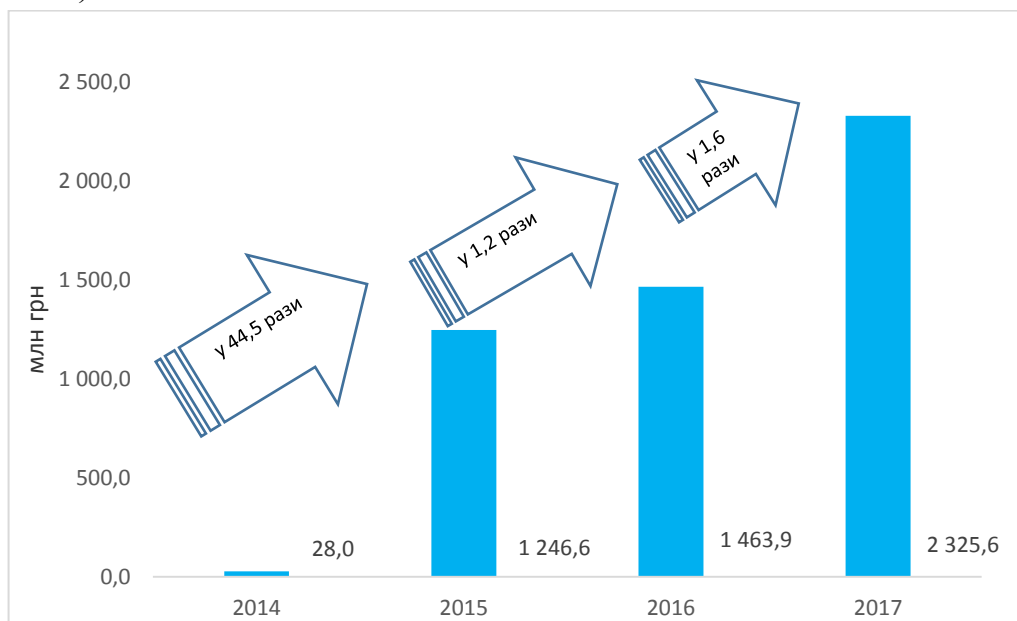
Таким чином у опалювальному періоді 2016-2017 рр. найбільшу економію енергоресурсів у домогосподарствах дали такі заходи:

- Встановлення котла з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу і електроенергії) (скорочення обсягів споживання природного газу на 23,7%);
- Проведення робіт з теплоізоляції (термомодернізації) зовнішніх стін, підвальних приміщень, фундаментів, горищ, покрівель (скорочення обсягів споживання природного газу на 13,6%).
- Встановлення радіаторів водяної системи опалення, регуляторів температури повітря (в т. ч. автоматичних) (скорочення обсягів споживання природного газу на 11,4%).
- Встановлення світлопрозорих конструкцій з енергозберігаючим склом, у тому числі вікон та балконних дверей (скорочення обсягів споживання природного газу на 7,1% та електроенергії на 7,5%).

Виходячи з отриманих результатів, слід констатувати, що у опалювальний період 2016/2017 років порівняно із періодом 2014/2015 років, з урахуванням впливу теплового режиму, обсяг економії природного газу склав в середньому 87 м³ на місяць в розрахунку на 1 домогосподарство, або 407 тис. м³ в розрахунку на всі домогосподарства, які проживали в індивідуальному будинку і скористалися Державною програмою для встановлення/ заміни котла. При цьому загальна економія природного газу серед мешканців індивідуальних будинків, незалежно від призначення отриманого у 2016 році кредиту, становить 10,6 млн.м³ на місяць в опалювальний період 2016/2017 рр.

II. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИЗ

Протягом 2014-2017 рр. обсяг виданих «теплих» кредитів через державні банки України стабільно зростає: від 28,0 млн грн (2014 рік) до 2 325,6 млн грн (2017 рік). Значний ріст відбувся в 2015 р. порівняно із 2014 р. – у 44,5 рази (рис. 1).

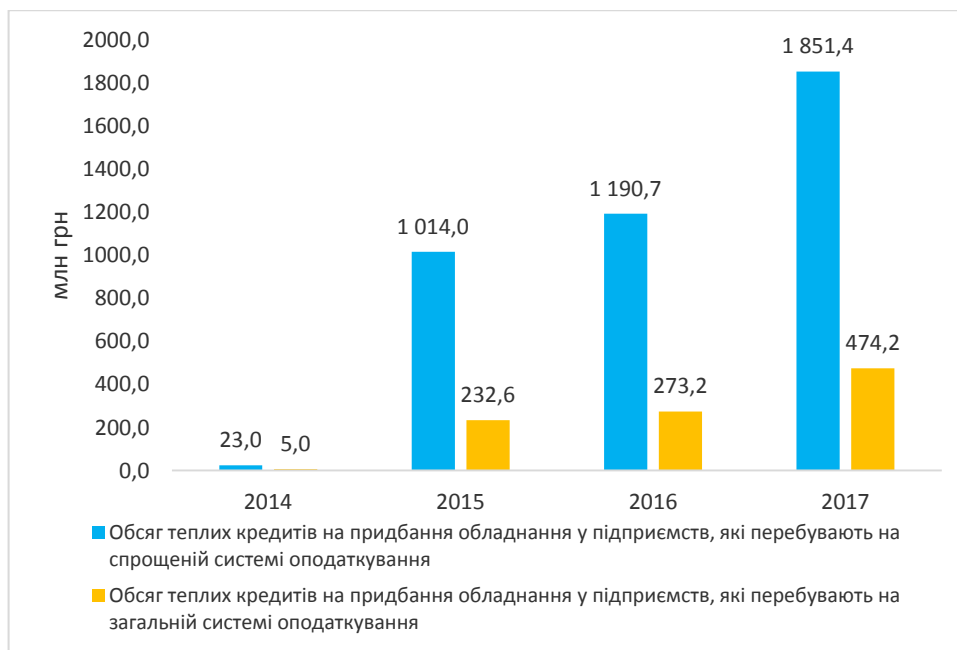

Рис. 1 Обсяги виданих «теплих» кредитів у 2014-2017 рр.

Кредитні ресурси видають банківські установи на придбання обладнання і матеріалів у підприємств, які перебувають на спрощеній (близько 80%) та загальній (близько 18%) системі оподаткування (рис. 2). Такий поділ здійснений для більш точного розрахунку обсягів коштів, що повернуться назад до бюджету у вигляді податкових надходжень.

³ Дослідження проведено сектором прогнозування розвитку ПЕК відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». У дослідженні проаналізовано дані по виданих кредитах за час роботи Державної програми та проведено оцінку обсягу повернення податків до бюджетів як результат економічного стимулювання ринку енергоефективних заходів.

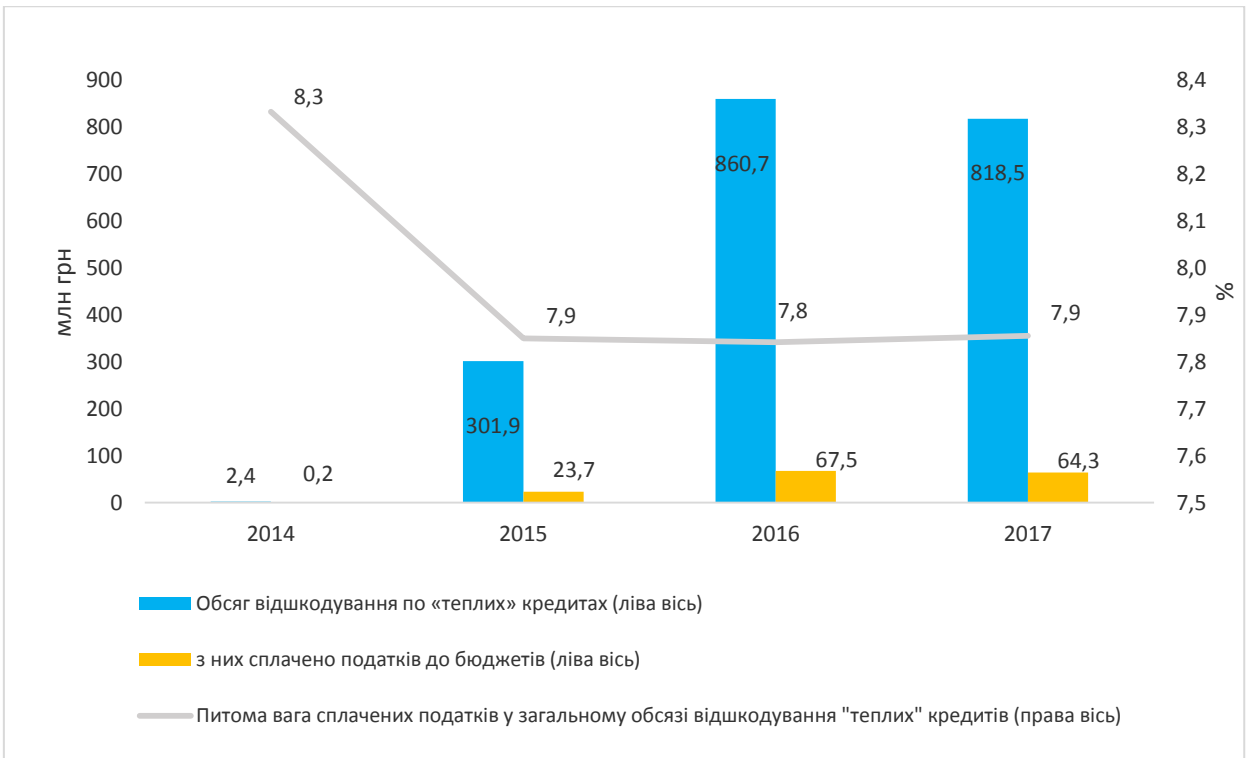
Рис. 2 Обсяги «теплих» кредитів, виданих на придбання обладнання і матеріалів у підприємств, які перебувають на спрощеній та загальній системі оподаткування у 2014-2017 рр.

1. Підприємства, що перебувають на спрощеній системі оподаткування

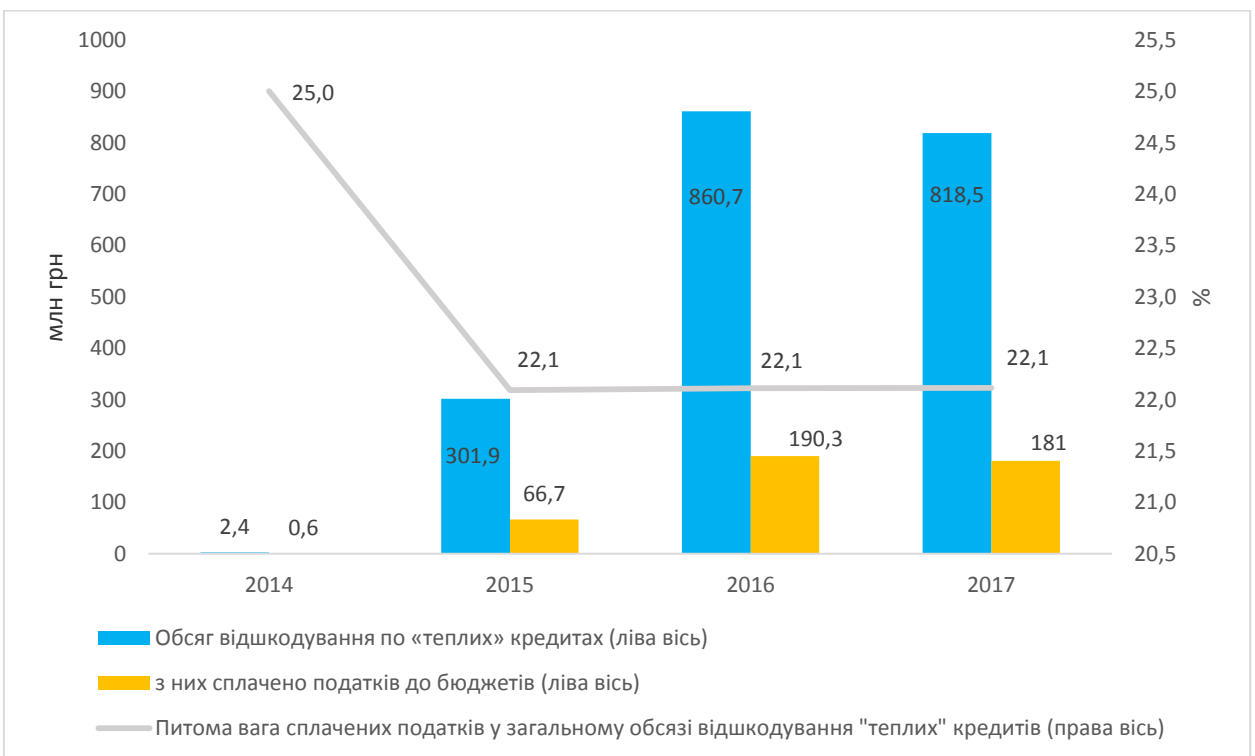
За результатом аналізу 4-х груп спрощеної системи оподаткування, для розрахунку обсягу податків, які сплатили суб'єкти спрощеної системи оподаткування, доцільно взяти умови оподаткування для 3-ї групи платників податків.

Орієнтовні обсяги сплати єдиного податку протягом 2014-2017 рр. підприємствами, що реалізовували енергоефективні заходи для позичальників «теплих» кредитів з кожним роком зростає. Через відсутність інформації про те, чи підприємство платить 5% з доходу чи 3% (+ПДВ) пропонується два варіанти обчислення.

Із загальної суми відшкодування по «теплих» кредитах (818,5 млн. грн. за 2017 рік) до бюджету повернулося у вигляді сплачених податків від 64,3 млн грн або 7,9 % до 181,0 млн. грн. або 22,1 % – в залежності від того, якою ставкою оподаткування користуються підприємства (3% чи 5%) (рис. 3 та рис. 4).

Рис. 3 Обсяг сплачених до бюджетів податків з суми відшкодування "теплих" кредитів (при спрощеній системі оподаткування – 3%)

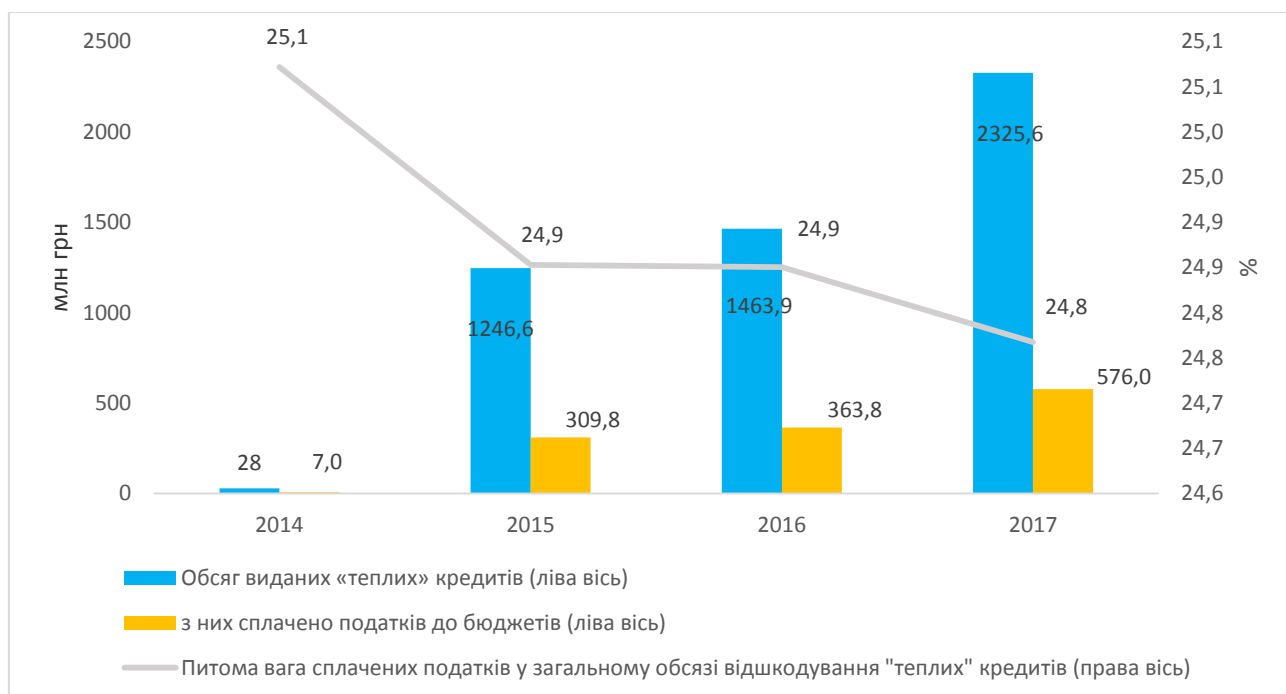

Рис. 4 Обсяг сплачених до бюджетів податків з суми відшкодування "теплих" кредитів (при спрощеній системі оподаткування – 5%)

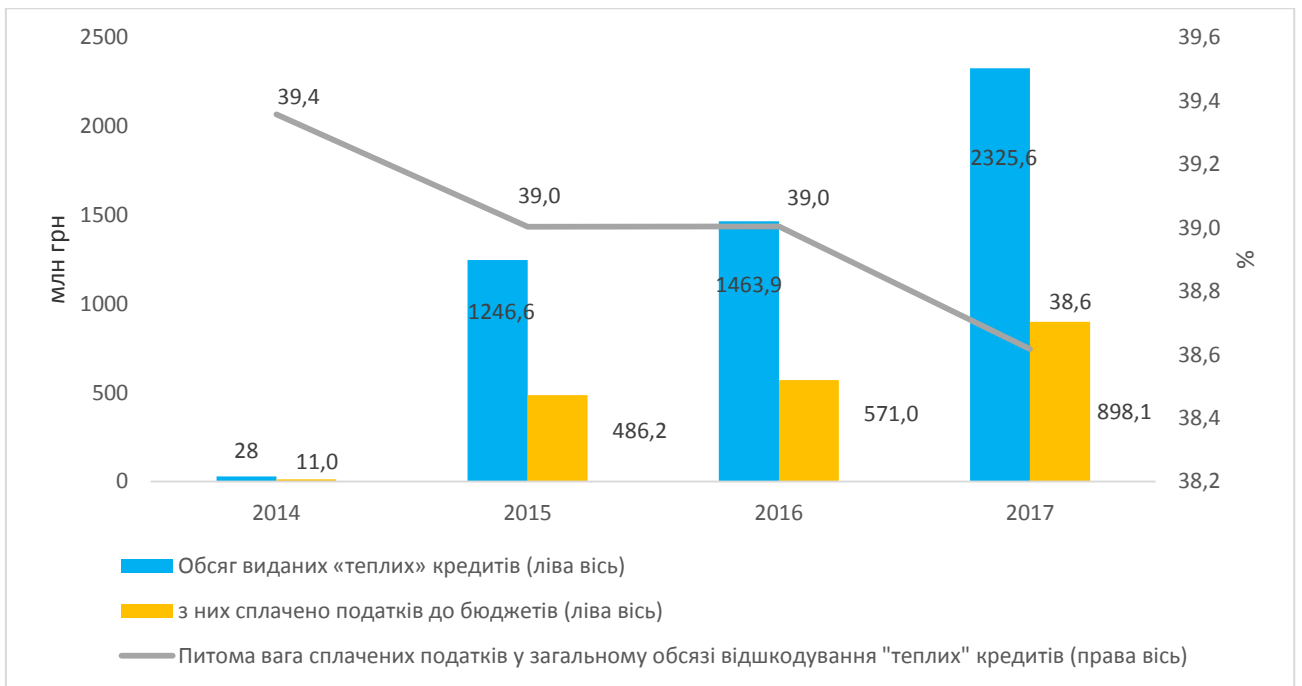
Єдиний податок є джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Тому реалізація Державної програми позитивно впливає також на фінансову спроможність територіальних громад, що, в контексті бюджетної децентралізації, може ще більше актуалізувати дану програму. За проведеними розрахунками частка єдиного податку, отриманого місцевими бюджетами через надання «теплих» кредитів, у загальному обсязі надходження з єдиного податку склала у 2017 році 0,3% (33,6 млн грн). Для порівняння: обсяг сплаченого єдиного податку по даній програмі більший від надходження збору за забруднення навколишнього природного середовища (8,3 млн грн) та збору за місця для паркування транспортних засобів, сплачений фізичними особами (9,8 млн грн).

Слід зазначити, що реалізація Державної програми має вагомий вплив на їх попит з боку населення. Якщо держава відшкодувала кредит на загальний обсяг 818,5 млн грн, то це посприяло залученню коштів від населення до підприємств, які займаються виготовленням металопластикових вікон, котлів, матеріалів по утепленню будинків, тощо на додаткову суму 1 507,1 млн грн.

Отже, ефект для бюджету від всієї суми виданих «теплих» кредитів населенню буде набагато більшим (рис. 5 та рис. 6):

Рис. 5 Обсяг сплачених до бюджетів податків з виданих "теплих" кредитів (при спрощеній системі оподаткування – 3%)

Рис. 6 Обсяг сплачених до бюджетів податків з виданих "теплих" кредитів (при спрощеній системі оподаткування – 5%)

Із всієї суми виданих «теплих» кредитів у 2017 р. – 2 325,6 млн грн – до бюджету надійшло податків від 576,0 млн. грн. або 24,8 % до 898,1 млн. грн. або 38,6% в залежності від того, якою ставкою оподаткування користуються підприємства (3% чи 5%).

II. Підприємства, що перебувають на загальній системі оподаткування.

Розрахунки по податках, які сплатили підприємства загальної системи оподаткування, є наближеними через відсутність зведеної інформації по їх фінансовій звітності за результатами відповідного року.

Такі підприємства є платниками ряду податків та зборів. Серед них:

- ПДВ;
- податок на прибуток;
- плата за землю;
- податок з доходів фізичних осіб;
- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки тощо.

Проте плата за землю, податок на нерухоме майно не залежать від обсягу виручки чи чистого доходу, на відміну від ПДВ та податку на прибуток підприємств, які ми розрахуємо в рамках цього дослідження.

Наближений обсяг коштів, сплаченого до бюджету у вигляді ПДВ та податку на прибуток підприємствами загальної системи оподаткування за програмою «теплих» кредитів склав:

Таблиця 2.1. Обсяги сплачених до бюджету податків підприємствами загальної системи оподаткування

	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Обсяг сплаченого ПДВ, млн грн	0,08	10,9	31	29,5
податок на прибуток, млн грн	0,003	0,4	1,2	1,2

Отже, реалізація Державної програми "теплих кредитів" має вагомий вплив на їх попит з боку населення. Якщо держава відшкодувала кредит на загальну суму 818,5 млн грн, то це посприяло залученню додаткових коштів від населення до підприємств, які займаються виготовленням металопластикових вікон, котлів, матеріалів по утепленню будинків, тощо у розмірі 1 507,1 млн грн.

В ході дослідження було виявлено, що кредитні ресурси видають банківські установи на придбання обладнання і матеріалів підприємствам, які перебувають на спрощеній (близько 80%) та загальній (близько 18%) системах оподаткування.

Виходячи із такого поділу, було розраховано, що із всієї суми виданих «теплих» кредитів у 2017 р. – 2 325,6 млн грн – до бюджету надійшло податків від 576,0 млн. грн. (або 24,8 % від всього обсягу виданих "теплих" кредитів) до 898,1 млн. грн. або 38,6% в залежності від того, якою ставкою оподаткування користуються підприємства (3% чи 5%).

Крім того, єдиний податок є джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Тому реалізація Державної програми позитивно впливає також на фінансову спроможність територіальних громад, що, в контексті бюджетної децентралізації, може ще більше актуалізувати дану програму. За проведеними розрахунками частка єдиного податку, отриманого місцевими бюджетами через надання «теплих» кредитів, у загальному обсязі надходження з єдиного податку склала у 2017 році 0,3% (33,6 млн грн). Для порівняння: обсяг сплаченого єдиного податку по даній програмі більший від надходження збору за забруднення навколишнього природного середовища (8,3 млн грн) та збору за місця для паркування транспортних засобів, сплачений фізичними особами (9,8 млн грн).

ІІІ. АНАЛІЗ СТАНУ ВИКОНАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ

В рамках Державної програми передбачено співфінансування з державного бюджету енергоефективних заходів. В свою чергу, Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2011 № 1056 «Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження» (далі – Порядок), визначено чіткий механізм реалізації Державної програми.

Зазначаємо, що у 2017 році на реалізацію заходів Державної програми було передбачено 832436,1 тис. грн. З них на стимулювання населення до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредитів, залучених на придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електричної енергії) та на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів було передбачено 758986 тис. грн., з яких проведені видатки склали 98,2 % (745304 тис. грн.). В той час, на стимулювання ОСББ/ЖБК до впровадження енергоефективних заходів, було передбачено 73450,1 тис. грн., з яких проведені видатки склали 99,6 % (73152,8 тис. грн.).

Слід зазначити, що у 2017 році відбулося розширення переліку уповноважених банків шляхом включення до нього ПАТ «Приватбанк».

Так, відповідно до затвердженого обсягу фінансування ПАТ КБ «Приватбанк» було передбачено 4,1213 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання котлів, 134,8476 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів та 15,6063 млн. грн. на відшкодування ОСББ/ЖБК частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів. З них було фактично відшкодовано:

- 1,79 млн. грн. на придбання населенням котлів (що складає 43,4 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 134,1592 млн. грн. на придбання населенням енергоефективного обладнання та/або матеріалів котлів (що складає 99,5 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 15,6063 млн. грн. на придбання ОСББ/ЖБК енергоефективного обладнання та/або матеріалів (що складає 100 % від затвердженого обсягу фінансування).

В той же час, відповідно до затверджених обсягів фінансування іншим уповноваженим банкам було передбачено:

ПАТ «Ощадбанк»:

- 20,873 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання котлів;

- 442,31 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів;

- 14,7999 млн. грн. на відшкодування ОСББ/ЖБК частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів.

З них було фактично відшкодовано:

- 19,8941 млн. грн. на придбання населенням котлів (що складає 95,3 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 437,1991 млн. грн. на придбання населенням енергоефективного обладнання та/або матеріалів котлів (що складає 98,8 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 14,7975 млн. грн. на придбання ОСББ/ЖБК енергоефективного обладнання та/або матеріалів (що складає 99,9 % від затвердженого обсягу фінансування).

ПАТ АБ «Укргазбанк»:

- 2,762 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання котлів;

- 153,3838 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів;

- 43,0439 млн. грн. на відшкодування ОСББ/ЖБК частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів.

З них було фактично відшкодовано:

- 2,5476 млн. грн. на придбання населенням котлів (що складає 92,2 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 149,0717 млн. грн. на придбання населенням енергоефективного обладнання та/або матеріалів котлів (що складає 97,2 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 42,749 млн. грн. на придбання ОСББ/ЖБК енергоефективного обладнання та/або матеріалів (що складає 99,3 % від затвердженого обсягу фінансування).

ПАТ «Укресімбанк»:

- 0,0273 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання котлів;

- 0,6606 млн. грн. на відшкодування населенню частини суми кредитів, залучених на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів;

З них було фактично відшкодовано:

- 0,00586 млн. грн. на придбання населенням котлів (що складає 21,5 % від затвердженого обсягу фінансування);

- 0,6364 млн. грн. на придбання населенням енергоефективного обладнання та/або матеріалів котлів (що складає 96,3 % від затвердженого обсягу фінансування).

Таблиця 3.1. Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання у 2017 році

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено у паспорті бюджетної програми			Фактичні результативні показники, досягнуті за рахунок касових видатків (наданих кредитів)			Відхилення		
				заг. фонд	спец. фонд	разом	заг. фонд	спец. фонд	разом	заг. фонд	спец. фонд	разом
1	продукту											
1	Кількість домогосподарств, якими придбано котли з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них за механізмом відшкодування частини суми кредитів	тис.од.	дані зведених реєстрів позичальників	5,6	0,0	5,6	4,4	0,0	4,4	-1,2	0,0	-1,2
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється суттєвим зростанням (+28,5%) середньої суми кредиту на придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) порівняно із запланованими показниками внаслідок дії інфляційних, ринкових чинників та коливань попиту.</i>											
2	Кількість домогосподарств, якими впроваджено енергоефективні заходи (за винятком котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії) за механізмом відшкодування частини суми кредитів	тис.од.	дані зведених реєстрів позичальників	98,3	0,0	98,3	106,2	0,0	106,2	7,9	0,0	7,9
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється зростаючою динамікою попиту на отримання кредитів на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів та тим, що позичальниками залучалися кредити на менші суми, порівняно з запланованими, що дозволило отримати такі кредити більшій кількості позичальників порівняно із запланованими показниками.</i>											
3	Кількість багатоквартирних будинків, в яких впроваджено енергоефективні заходи за механізмом відшкодування частини суми кредитів	од.	дані зведених реєстрів позичальників	502,0	397,0	899,0	363,0	312,0	675,0	-139,0	-85,0	-224,0
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється суттєвим зростанням (+88,3%) середньої суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів порівняно із запланованими показниками внаслідок дії інфляційних, ринкових чинників та коливань попиту.</i>											
2	ефективності											
1	Середній обсяг відшкодування частини суми кредиту, залученого для придбання котлів з використанням	тис.грн.	Фінансова звітність, дані	5,0		5,0	5,5		5,5	0,5		0,5

	будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них на одне домогосподарство		бухгалтерського та статистичного обліку, зведених реєстрів позичальників									
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється зростанням середньої суми кредиту на придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них, порівняно із запланованими показниками, що обумовлює збільшення обсягу відшкодування державою частини сум таких кредитів.</i>											
2	Обсяг залучених кредитів на 1 грн. державних коштів за механізмом стимулювання населення до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредиту, залученого для придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них	грн.	дані бухгалтерського та статистичного обліку, зведених реєстрів позичальників	4,0		4,0	4,0		4,0			
3	Середній обсяг відшкодування частини суми кредиту залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів на одне домогосподарство	тис.грн.	Фінансова звітність, дані бухгалтерського та статистичного обліку, зведених реєстрів позичальників	7,4		7,4	6,8		6,8	-0,6		-0,6
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється залученням громадянами значної кількості кредитів для придбання недорогого енергоефективного обладнання та/або матеріалів, що обумовлює зменшення обсягу відшкодування державою частини сум таких кредитів.</i>											
4	Обсяг залучених кредитів на 1 грн. державних коштів за механізмом стимулювання населення до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредиту, залученого для придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів	грн.	дані бухгалтерського та статистичного обліку, зведених реєстрів позичальників	2,9		2,9	2,9		2,9			
5	Середній обсяг відшкодування частини суми кредиту залученого одним об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельним кооперативом на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів	тис. грн.	Фінансова звітність, дані бухгалтерського та статистичного обліку, зведених	81,7	81,7		112,2	104,0		30,5	22,3	

			реєстрів позичальників									
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється зростанням середньої суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів порівняно із запланованими показниками внаслідок реалізації ОСББ/ЖБК більш вартісних, комплексних проектів енергомодернізації, що обумовлює збільшення обсягу відшкодування державою частини сум таких кредитів.</i>											
6	Обсяг залучених кредитів на 1 грн. державних коштів за механізмом стимулювання об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредиту залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів	грн.	дані бухгалтерського та статистичного обліку, зведених реєстрів позичальників	1,8	1,8		1,9	1,8		0,1	0,0	
Примітка:	<i>Відхилення показника пояснюється зростанням середньої суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів порівняно із запланованими показниками внаслідок реалізації ОСББ/ЖБК більш вартісних, комплексних проектів енергомодернізації</i>											
3	якості											
1	Рівень задоволення позичальників від участі у Державній цільовій економічній програмі енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2020 роки	відс.	Внутрішній облік	100,0	100,0		93,0	93,0		-7,0	-7,0	
Примітка:	<i>За результатами вибіркового опитування позичальників було виявлено, що 93% учасників Програми вважають власний досвід участі у Програмі позитивним. Зазначимо, що отримані дані не мають суттєвих розбіжностей з результатами проведеного в 2016 році обстеження серед учасників Програми, що свідчить про збереження позитивного відношення учасників до Програми. Відхилення показника пояснюється скасуванням норми щодо відшкодування 70% частини суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів для субсидіантів та зрівнянням розміру відшкодування до 35 відсотків, як для субсидіантів, так і для позичальників, які не є отримувачами субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, що обумовило зниження задоволення позичальників-субсидіантів від участі у Програмі.</i>											

У 2017 році результативні показники кількості залучених до участі у Програмі домогосподарств та багатоквартирних будинків недовиконані за напрямками придбання негазових котлів та стимулювання ОСББ/ЖБК до впровадження енергоефективних заходів, що пояснюється зростанням середньої суми кредиту на отримання енергоефективних кредитів за Програмою. Водночас, результативний показник кількості залучених домогосподарств, якими впроваджено енергоефективні заходи (за винятком котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії), було перевиконано, що пояснюється зростаючою динамікою попиту на отримання кредитів на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів.

В той же час, відхилення показника середнього обсягу відшкодування частини суми кредиту, залученого одним об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельним кооперативом на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів пояснюється залученням ОСББ та/або ЖБК значної кількості кредитів для придбання більш дорожчого енергоефективного обладнання та/або матеріалів та комплексних заходів, а також зміною частки субсидіантів в складі мешканців таких будинків, що обумовлює збільшення обсягу відшкодування державою частини сум таких кредитів. Відхилення показників середнього обсягу відшкодування частини суми кредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів пояснюється залученням громадянами значної кількості кредитів для придбання недорогого енергоефективного обладнання та/або матеріалів, що обумовлює зменшення обсягу відшкодування державою частини сум таких кредитів. Відхилення показника середнього обсягу відшкодування частини суми кредиту, залученого на придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) пояснюється зростанням середньої суми кредиту на придбання відповідних котлів, порівняно із запланованими показниками, що обумовлює збільшення обсягу відшкодування державою частини сум таких кредитів.

Разом з тим, відхилення показника обсягу залучених кредитів ОСББ/ЖБК на 1 грн державних коштів від запланованих значень пояснюється, суттєвим зростанням (+88,3%) середньої суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів порівняно із запланованими показниками внаслідок, зокрема, реалізації ОСББ/ЖБК більш вартісних, комплексних проектів енергомодернізації.

Водночас, для напрямів придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів та придбання котлів з використанням будь-яких видів

палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) показники обсягу залучених кредитів на 1 грн. державних коштів не мали розбіжностей між затвердженими та фактичними.

За результатами вибіркового опитування позичальників було виявлено, що 93% учасників Програми вважають власний досвід участі у Програмі позитивним. Зазначимо, що отримані дані не мають суттєвих розбіжностей з результатами проведеного в 2016 році обстеження серед учасників Програми, що свідчить про збереження позитивного відношення учасників до Програми.

IV. ОЦІНКА ВПЛИВУ ПРОГРАМИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ В КРАЇНІ

Від початку запровадження Державної програми в Україні спостерігалось підвищення як рівня грошових доходів домогосподарств, так і витрат на оплату житлово-комунальних послуг. При цьому за період 2014-2017 рр. грошові доходи зросли в 1,85 рази, а витрати на оплату ЖКП в 3,7 рази (табл. 4.1).

Таблиця 4.1. Динаміка грошових доходів та обсягу витрат на оплату житлово-комунальних послуг за період 2014-2017 рр.

Період	Грошові доходи, грн/ДГ/міс	Обсяг сплати за ЖКП, грн/ДГ/міс	Частка сплати за ЖКП, %
9 міс. 2017	7681	1152,1	15,0
2016	5367	839,5	15,6
2015	4676	504,1	10,8
2014	4161	307,8	7,4

Зниження купівельної спроможності гривні, підвищення тарифів/ цін на енергоносії та, відповідно, стрімке зростання частки оплати ЖКП у структурі витрат домогосподарств призвело до активного пошуку способів економити, особливо в опалювальний період. Запровадження Державної програми є одним із інструментів економії тепла шляхом запровадження енергоефективних заходів.

Участь у Державній програмі пов'язана з необхідністю брати кредит у банку. Як відомо, видача кредиту вимагає наявності у позичальника необхідного рівня доходу. Для оцінки впливу Державної програми на соціально-економічне становище в країні слід взяти до уваги основні характеристики її учасників.

Соціально-економічний портрет учасників Державної програми

Опитування учасників Державної програми у 2016 році (фізичних осіб) дозволяє охарактеризувати їх за такими ознаками: переважною мірою – це жінки, середній вік – 52 роки, майже кожен другий учасник має базову або повну вищу освіту; більшість проживає в індивідуальному житловому будинку, середній розмір домогосподарства становить 3 особи (табл. 4.2).⁴

⁴ Звіт за результатами обстеження учасників програми відшкодування з державного бюджету частини кредиту на енергоощадні заходи/ Проект USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні», 2017. – 89с.

Таблиця 4.2. Основні характеристики учасників Державної програми порівняно зі всіма домогосподарствами України

Характеристики	Учасники Програми	Всі домогосподарства України⁵
Середній вік, років	52	52
Частка жінок, %	58,6	52,0
Частка осіб з базовою або повною вищою освітою, %	46,5	26,9
Частка працюючих за наймом, %	54,9	-
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,9	2,6
Проживають у індивідуальному будинку, %	62,0	50,7

Більшість учасників програми - працюючі особи, при цьому середній рівень доходів сім'ї позичальника становив близько 4440 грн. на місяць, що в 1,4 рази більше, ніж серед осіб, що не брали участі у Державній програмі, опитаних під час дослідження 2016 року.

За результатами аналізу обсягів споживання послуг визначено, що в опалювальному періоді 2016-2017 рр. порівняно з 2014-2015 рр. з урахуванням впливу температурного режиму 53,7% 46,6 тис. учасників Державної програми скоротили обсяги споживання одночасно за двома видами енергоресурсів: електроенергії та природного газу. При цьому обсяги споживання електроенергії скоротилися на 25,7%, а обсяги споживання природного газу на 19,4% (табл. 4.3).

За наближеними оцінками в розрахунку на 1 домогосподарство середньомісячне скорочення обсягу послуг з електропостачання склало 59 кВт*год або 57 грн. від середнього обсягу рахунку за електроенергію у березні 2017 року. Середньомісячне скорочення обсягу послуг з газопостачання склало 35 м³ або 227 грн. від середнього обсягу рахунку за природний газ у березні 2017 року.

⁵ За даними обстеження умов життя домогосподарств України в 2016 році.

Таблиця 4.3. Зміна обсягів споживання електроенергії та природного газу в опалювальні періоди 2014-2017 рр.

Період	Електропостачання	Газопостачання
2014-2015 рр.	230 кВт*год	180 м ³
2016-2017 рр.	171 кВт*год	145 м ³
Абсолютна зміна	59 кВт*год	35 м ³
Відносна зміна, %	-25,7	-19,4

При цьому загальна економія протягом опалювального періоду 2016-2017 рр для учасників Державної програми, які заощаджували одночасно два види енергоресурсів: електроенергію та природний газ, склала 79,4 млн. грн:

- електропостачання – 15,9 млн. грн. / 16,5 млн. кВт*год;
- газопостачання – 63,5 млн. грн. / 9,8 млн. м³.

Оцінка кількості потенційних учасників

За даними на кінець 2016 року Державною програмою скористалися понад 215 тисяч родин^{6,7}, а це лише 1,4% всіх домогосподарств України⁸.

За умови постійно діючої Державної програми та достатнього рівня її фінансування, потенційна кількість учасників-фізичних осіб може бути оцінена з урахуванням відповідності домогосподарств таким критеріям:

- проживають в індивідуальному житловому будинку (або його частині);
- рівень сукупного грошового доходу дозволяє отримати кредит у банку;
- є потреба у впровадженні енергоефективних заходів.

Базуючись на статистичних даних 2016 року про частку домогосподарств, які проживають в індивідуальних житлових будинках (50,7%) та кількості домогосподарств, із рівнем середніх грошових доходів понад 4440 грн. на місяць (55,7%), частка потенційних учасників Державної програми може сягати 28,2% або 4239 тис. домогосподарств. Водночас, з

⁶ Сергій Савчук: Продовжено дію Урядової програми «теплих» кредитів на 2017 рік/ станом на 02.05.2018 р. URL: <http://saee.gov.ua/uk/news/1552>.

⁷ Цей показник не враховує відсоток домогосподарств, які скористалися Програмою неодноразово

⁸ Витрати і ресурси домогосподарств України у 2016 році. Частина I / Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2017. – 380 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publdomogosp_u.htm

урахуванням того, що за даними опитування осіб, що не брали участі у Державній програмі, близько 20% зазначили про відсутність для їх помешкань необхідності у запровадженні енергоефективних заходів, частка потенційних учасників-фізичних осіб Державної програми може бути не менше 22,6% або 3397 тис. домогосподарств.

Оцінка обсягів скорочення витрат / економії енергетичних ресурсів потенційними учасниками Державної програми

Якщо отримані результати розрахунків поширити на всіх потенційних учасників Державної програми, на кінець опалювального періоду 2016-2017 рр. загальна економія витрат та обсягів споживання послуг всіма учасниками Державної програми могла б становити (з урахуванням частки учасників, налаштованої на заощадження тепла – 53,7%) 5,8 млрд. грн., зокрема за видами послуг:

- електропостачання – 1161,8 млн. грн. / 1202,5 млн. кВт*год;
- газопостачання – 4626,7 млн. грн. / 713,4 млн. м³.

Основні фактори результативності Державної програми

Враховуючи основні цілі реалізації Державної програми, очікувані результати та показники результативності, комплексна оцінка її впровадження засвідчила, що у 2015 - 2016 роках основними факторами результативності Державної програми були:

- обсяг ресурсів, виділених на Державну програму – недостатній обсяг ресурсів обмежував кількість ОСББ/ЖБК та домогосподарств учасників, оскільки не всі бажаючі змогли взяти участь в Державній програмі; відповідно знижувався ефект щодо підвищення рівня теплозабезпечення населення та зменшення обсягу використання природного газу, а також зниження рівня соціальної напруги у суспільстві;
- рівень доходів населення – домогосподарства з відносно вищими доходами більш активно брали участь у Державній програмі як окремо, так і у складі ОСББ та ЖБК; на даному етапі вплив цього фактору був обмеженим через значну кількість бажаючих взяти участь у Державній програмі;
- рівень тарифів/ цін на енергоносії для населення – підвищення тарифів призводило до збільшення кількості потенційних учасників Державної програми; вплив цього фактору на даному етапі також був обмеженим, оскільки рівень тарифів був відносно високим і підвищувався, а обсяг фінансування Державної програми був відносно незначним;

- наявність житлової субсидії – послаблювала стимули до скорочення обсягів споживання послуг – відомими є факти, що субсидіанти в окремих випадках намагалися використати субсидійовані обсяги енергоносіїв без необхідності задля збереження цих обсягів на подальші опалювальні періоди;
- відсутність чіткого визначення категорій домогосподарств, на які спрямована конкретні заходи Державної програми, та невизначеність пріоритетності заходів – за умов обмежених ресурсів Державної програми, в цілому, зменшувала загальну ефективність енергоощадних заходів щодо збереження енергії через можливість реалізації учасниками другорядних за ефективністю заходів і неможливість потрапляння до Державної програми домогосподарств, які потребували першочергових заходів.

На подальших етапах оцінки результативності Державної програми доцільно звернути увагу також на ступінь впливу таких факторів як площа житлових приміщень, стан житлових будинків, температурний режим та регіон проживання.